

dam speciosissimorum hominum, ultra humanam æstimationem, cantus alternatim suavissimos concinentium, turba vehementissima miro ordine veniebat.

Deinde binatim omnes ad altare procedentes, & ibidem flectentes genua, ad sedendum singuli se ponebant. Cùmque illorum hominum Ecclesia esset valde plena, post omnes duo viri eminentiores cæteris, in toto similes atque pares, infinito sole lucidiores, stola indui candidissima, auro & gemmis undique ineffabiliter rutilante, venientes ad Ecclesiam pariter intraverunt. Ad quorum introitum, omnes in Ecclesia residentes, protinus flexis genibus, eisdem summam reverentiam persolverunt. Tunc duo illi viri ante altare ab eisdem reverentia exhibita, in duabus cathedris aureis, mira lapidum preciosorum varietate & pulchritudine decoratis, sibi à quibusdam pulcherrimis juvenibus præparatis, ambo pariter confederunt, & sic flectentes aliquantulum permanerunt. Interim factò inter illos silentio, cœpit alter eorum duorum alterum impellere ad loquendum.

Cùmque longa adinvicem altercatio oriretur, ut quis primò inciperet prædicare, cœperunt singuli, ut Hieronymus Joannis, cujus erat in die illa solennitas, laudes & magnificentias explicaret, magnis vocibus acclamare. Quo unus illorum sermonem mox incipiens, laudes beatissimi præcursoris Domini, tanta loquelæ dulcedine, tantòque verborum ornatu, necnon & sententiæ gravitate contexit, quod fas non esset linguæ hominum declarare.

Finito itaque sermone illo: alter, quem Joannem Baptistam cuncti qui aderant nominabant, eidem gratias referens multiplices: hæc circumstantibus, ad ejus honorem & gloriam est locutus. Socius iste meus charissimus Hieronymus, æqualis mihi in gloria, æqualis etiam in sanctitate, seriem mearum laudum est hæcenus profectus: idcirco dignum est ut ejus laudibus nunc insistant. Hic verè lux est Ecclesie, tenebras effugans errorum, & cunctos illuminans homines veritatis claritate cæcos. Hic fons est aquæ sapientiæ salutaris, ad quem sitientes dum accedunt, largissimè satiantur. Hic arbor altissima, cujus cacumen cælum ascendit: sub cujus doctrinæ frondibus, de suavi ejusdem oris fructu, aves cæli, scilicet homines multum intelligentes: & bestie terræ, scilicet homines parum intelligentes, uberrimè satiantur. Hic mecum fuit in sæculo Eremita: certè non minus me carnem abstinentiis maceravit. Hic mecum virgo nitidus, atque purus. Hic mecum fuit propheticò spiritu illustratus. Hic mecum doctor exiit veritatis.

Ego propter justitiam & veritatem, vitam corpoream dereliqui. Hic est non amiserit vitam corpoream propter justitiam & doctrinæ suæ perspicacissimæ veritatem: tempus suum ramentum gessit in sæculo in martyrio, afflictionibus, & dolore. Ego Christianæ fidei præcucurri nunciator & gentium invitator: hic postmodum veniens, ejusdem exiit sustentator: & ab hæreticis eandem lacerantibus defensor. Ego semel in baptisate manibus propriis Christum Dominum tetigi in Jordane: hic ipsum non solum manibus propriis habuit multoties in altari, sed & ore proprio manducavit. Hic mihi in sanctitate per omnia fuit æqualis: nunc vero æquali ambo vitæ æternæ præmio insimul congaudemus. Hæc & alia multa prosequente beato Joanne, quæ idem beatus Cyrillus non potuit totaliter memoria commendare, jam hora diei prima adveniente, Ecclesiam custos intrans, Episcopum intuitus dormientem, eundem manibus excitavit.

Expergefactus itaque pontifex, stupore & admiratione & gaudio admodum plenus: quæ viderat, custodi cum lachrymis enarravit. Deinde illo die missam solennissimè celebrans, visionem mirabilem omni populo declaravit. Sunt infinito plura, quæ dici possent, miracula verissima & utilia enarranda, quam ea quæ in brevi hoc opusculo sunt inscripta. Sed ne prolixitate operis aliquid legentibus tædii oriatur, uno solo miraculo quod nondum expleto mense in Bethleem peractum est perfectò huic operi finis erit.

Die dominico tranfacto, post octavas Pentecostes, omnibus meis suffraganeis Episcopis, & multitudine maxima, tam virorum quam mulierum in Ecclesia, in qua sanctissimum quiescit Hieronymi cadaver, insimul congregatis, honore debito & veneratione tam debita, quam devota: primò egomet sacris indutus vestibus ad locum foveæ in qua corpus venerandum jacet accedens, terram cœpi effodere sepulture, quatenus sacratissimum illud corpus inde

ablutum, in tumulo marmoreo mira pulchritudine undique decorato, quod hæc de causa fuerat fabricatum, postmodum poneretur. Cùmque jam fovea foret vacua, cunctis cernentibus, corpus beatissimum in medio foveæ, tanquam in aère à nulla parte terram tangens permanebat integrum, nec corruptione aliqua violatum. Quod inde elevantes, cum odore tam vehementissimo & suavi, quod talem olfactus hominum nunquam sensit, collocavimus in altari: quatenus à populo reliquiæ sanctissimæ viderentur. Quot autem illo die, me cunctisque qui aderant stantibus, sint peracta miracula gloriosa, explicare ea nullatenus compos esse.

Cæci sedecim illas reliquias tangentes facie, visum protinus receperunt. Tres præcipuè demoniaci catenis vincti, in illam Ecclesiam plurimorum hominum manibus deportati, sunt protinus liberati. Mulieris cujusdam viduæ pauperculæ puerulus, ejus unicus filius, in Ecclesia fuit præ gentium multitudine suffocatus. Quem mater inveniens, dolens & lugens, mox in ulnis pueruli cadaver ad foveam in qua sepultum fuerat corpus Hieronymi gloriosè deferens, eum in foveam projecit, hæc dicens verba: Sancte Hieronyme gloriose, hinc non recedam, donec restituas mihi unicum meum filium quem amisi. Mirabilis certè Deus in sanctis suis, dolens prodigia insueti. Statim ut terram extincti pueruli corpus tetigit, eidem anima est conjuncta.

Quidam vir corpus cujusdam sui filii, de sepultura in qua per triduum steterat, extractum mox ad foveam illam detulit, & illud in foveam sic projecit. Qui juvenis, fuit illi cò vitæ pristinæ restitutus. Innumerabilia penè sunt miracula, quæ peracta sunt à mane usque ad vespères: quo quidem tempore gloriosum Hieronymi corpus desepultum in altari exiit collocatum. Sed tamen ad hujusmodi miracula ulterius non procedam: unum quod nocte sequenti accidit, non silebo. In hora siquidem vespertina, corpus illud sacratissimum in monumento quod præparavimus, posuimus. Sed mane monumentum vacuum fuit inventum, & corpus sanctissimum foveæ pristinæ invenimus restitutum. Quod dum ego plurimum admirarer, nocte sequenti, mihi dormitanti, beatus Hieronymus apparet in visione, plurima mihi grandia patefecit. Sed inter cætera, talia mihi verba dixit: Noveris Cyrille, quod corpus meum de fovea in qua jacet, nullatenus extrahetur, quousque civitas Jerusalem ab infidelibus capietur. Quo quidem tempore Romam delatam, ibidem multo tempore requiescet.

Ad hæc expergefactus, quæ videram, cunctis Episcopis & aliis viris Catholicis enarravi. Quid & quando hæc evenient, aliter non agnosco. Si quid utile, non in hac Epistola dixi, non meis, sed gloriosissimi Hieronymi meritis imputetur. Si quid vero superfluum, inutile & non bonum, solum meæ insipientiæ & negligentie causa hoc accidisse, ab omnibus judicetur. Mei Augustine charissime, in tuis orationibus memor esto.

CENSURA HISTORIÆ SEQUENTIS.

Hanc historiam parum respondere tanti viri meritis, indicatum est & ab aliis ante nos. Nec omnino nenas hujusmodi verius quam libros eram edituri, nisi quemadmodum dixi, decretum fuisset, nihil omittere, quod vel eruditus desideraret lector, vel inerruditus.

VITA DIVI HIERONYMI, incerto auctore.

PLEROSQUE nimirum illustrium virorum non ambigo nosse, quo natus, quibusque doctoribus, quibusve eruditus sit literis, quo denique quiescat sanctus Hieronymus loco. Verumtamen quibus non vacat, vel legere plurima non valent, hoc si voluerint opus compendiosa brevitate poterunt scire.

Beatus igitur Hieronymus, nobili genere ortus: patre verò Eusebio nomine: oppido Stridonis: quod à Gothis eversum, Dalmatiæ quondam Pannoniæque confinium fuit. Congruè scilicet Eusebio generatus est patre. Eusebius namque Congruæ Atticè, Romanè dicitur pius. Hieronymus quoque Æolicè, Latine omnino sacra lex intelligitur. Jure igitur Hieronymus, id est, sacra lex, de pio gignitur patre: ut

studio ejus labore ex Hebræorum scriptis absque scrupulitate, alma pateret lex, quæ humano generi, sua austeritate remota, pium ac sacrum, misericordemque patrem nunciaret venturum. Qui cum dudum inter pueritiam adolescentiamque incederet medijs, instinctu tactus cœlesti, affinis cunctis, censuque paterno relicto: ut perfectus Evangelii imitator quivisset existere, ingressus navem, aura flante secunda, ad limina sublimium Apostolorum Petri & Pauli, divina dispensante clementia, Romanam adiit urbem. In qua videlicet literis Græcis & Latinis diligenter apprime eruditus, & Christi vestem suscipiens, presbyter quoque Cardinalis ibidem est ordinatus.

Nam ut inexpugnabilem suæ Ecclesie Dominus murum contra perfidos dementisque hæreticos erigeret, huic viro in literarum studijs plerique cathageta, id est, præceptores fuere. Donatus nempe artigraphus, Romanis cum imbuentis elementis, liberaliumque artium lapore sufficienter replens magister exiit illi, sicut ipse in Chronica sua meminit, dicens: Victorinus rhetor, & Donatus grammaticus, magistri & præceptores mei, Romæ insignes habebantur. Gregorium namque Nazianzenum (ut idem in tertio explanationum Italicæ referre libro) didascalum, id est, magistrum suum fuisse testatur. Nam cum in prædicto Propheta ad eum venisset locum, in quo de Seraphim quiddam debuisset exponere, ita intulit, dicens: De hac visione ante annos circiter triginta, cum essem Constantinopoli, & apud viros eloquentissimum Gregorium Nazianzenum præceptorem meum, tunc ejusdem urbis Episcopum, sacrarum scripturarum studijs erudire: scio me brevem dictasse subitumque tractatum, ut experimentum caperem ingenio mei, & amicis jubentibus obedirem.

Quid verò de hujus viri eleganti industria, quam erga Latinos, & Græcos, Hebræos, & Arabicos, Chaldaeosque in discendo elementorum apices habuit, præstantius dici potest, quam ipsius ad Pammachium & Oceanum missa profertur verba dicentis: Dum essem, inquit, juvenis, miro discendi ferebar ardore: nec juxta quorundam præsumptionem ipse me docui. Apollinarium audiivi Antiochiæ frequenter, & colui: jam tunc cum me in scripturis sanctis erudiret, canis spargebatur caput: & magistrum potius quam discipulum decebat. Perrexit tamen Alexandriam, audiivi Didymum: in multis ei gratias ago. Quod nescivi, didici: quod sciebam, illo docente non perdidici. Putabant me homines finem fecisse discendi. Veni rursum Jerusalem & Bethleem: quo pretio, quo labore Barababanum Hebræum nocturnum habui præceptorem: Timebat enim Judæos: & mihi alterum exhibebat Nicodemum. Hæc itaque contuli: ut qui scire cupiunt, nosse queant, sicut prædixi, quo natus loco, quibusve tantus vir magister fuerit informatus.

Commotans itaque Hieronymus Romæ, mentis corporisque virginitatem, & delictorum penitentiam custodiens, fidelibus prædicabat. Multaque juxta Septuaginta librorum volumina atque psalterium emendavit, Apostolicæ sedis Liberio præfidente pontifice. Ea proculdubio tempestate Romanum populum per Constantium Augustum Ariana hæresis maculabat. Idcirco ergo prædictus vir, occasione quam semper optaverat accepta, ut superius est dictum, relicta domo, parentibus, sorore, cognatis, & incluta ac gloriosissima Petri urbe: corpus & sola tantum ferens quæ itineri utilia esse valere, una cum bibliotheca quam summo studio in præfata confecerat urbe, Jerusalem propter regnum juvenis militatus advenit.

Postquam verò omne mundanarum literarum studium adeptus est, probatissimorum quoque monachorum habitum, factumque imitatus est. Cupiditatem siquidem animi jugi sinceritate calcans, voluptatemque corporis perenni frangens jejunijs, plerisque bonorum religiosorum, meliores fore suo docuit instituto. Quodam igitur tempore, cum ex more idem Hieronymus, divina ad legendum panderet volumina: & immortalem bibliothecæ suæ auctorem recordaretur Tullium: mox cœlitus nates quandoque revolveret libros, salutifero castigatus est verberè. Ita enim ipse de se ad Eustochium scribens asserit.

Cum ante annos plurimos, domo, parentibus, sorore, cognatis: & quod his difficilis est, consuetudine laurioris cibi propter cœlorum me regna castralem: & Jerusalem militatus pergerem: bibliotheca quam mihi Romæ summo

studio ac labore confeceram, carere non poteram. Itaque miser ego lecturus Tullium jejunabam. Post nocturnum crebras vigilias, post lachrymas, quas mihi præteritorum recordatio peccatorum, ex imis visceribus eruebat, Plautus fumebatur in manus. Si quando in memet reversus Prophetas legere cœpissim: sermo horrebat incultus. Et quia lumen cæcis oculis non videbam: non oculorum putabam culpam esse, sed foliis. Dum ita me antiquus serpens illuderet, in media ferme quadragesima, medullis infusa febris, corpus invasit exhaustum: & sine ulla requie, quod dictu quoque incredibile est, sic infalicia membra depasta est, ut ossibus vix hærent. Interim parabantur exequiæ, & vitalis animæ calor, toto frigescente jam corpore, in solo tantum tepente pectusculo palpabat: cum subito raptus in spiritu, ad tribunal judicis pertrahor, ubi tantum luminis, & tantum erat ex circumstantium claritate fulgoris: ut projectus in terram, fuscum aspicere non auderem. Interrogatus de conditione, Christianum me esse respondi. Et ille qui prædebat: Mentiris ait: Ciceronianus es, non Christianus. Ubi enim thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Illico obmutui: & inter verbera (nam me cædi jussit) conscientie magis igne torquebar: illum mecum versiculum reputans: In inferno autem quis confitebitur tibi: Clamate autem cœpi, & ejulans dicere: Miserere mei Domine: miserere mei. Hæc vox inter flagella resonabat. Tandem ad præfidentis genua provoluti qui astiterant, precabantur ut veniam tribueret adolescentie: & error locum penitentiae commodaret: exacturus deinde cruciatum, si gentium literarum libros aliquando legissem. Ego qui in tanto contractus articulo, vellem etiam majora promittere, dejerare cœpi: & nomen ejus obtestans dicere: Domine, si unquam habuero codices seculares: si legero, te negavi. In hæc sacramenti verba dimissus, revertor ad superiores: & mirantibus cunctis, oculos aperui: tanto lachrymarum imbre persufus, ut etiam incredulis fidem facerem ex dolore. Nec verò sopor ille fuerat, aut vana somnia, quibus sæpe deludimur. Testis est tribunal illud ante quod jacui. Testis triste iudicium, quod timui. Ita mihi nunquam contingat talem incidere questionem. Livoribus habuisse me plenas scapulas, plagas sensisse per somnium: & tanto dehinc studio divina legisse, quanto mortalia antè perlegeram.

Idem igitur Hieronymus, quod prætermiseram, dum in Romana adhuc esset urbe, os Damasi papæ, & sacre bibliothecæ scrutator, divinarum disertor voluminum: dum per triennium continuum, charus, acceptusque populis veneraretur: omniumque judicio pontificatu dignus decerneretur: ordinatusque a præfato papa presbyter cardinalis, ut superius scriptum est, fuisset: quidam ex clericorum, monachorumque ordinibus, pro petulantia, ingluviæque discursantes, ad effugandum de urbe eundem Hieronymum: qui utrorumque eorum scribens vitia, eos reprehenderat, infidias paraverunt.

Verum enim verò hunc ego felicem dixerim: hujus fugæ eventum, corrigentis Christi iudicio potius dispensatum, quam pravorum hominum persecutionibus paratum fore existimo, scilicet ut Romana Ecclesia Petri instituta regimine, omnium veteris testamenti librorum Christo Deo volente, & Hieronymo spirituali studio desudante, Hebraicam quoque haberet veritatem, & Græcorum quorundam levitas, quæ sibi à Deo omnes scripturas divinitus inspiratas accepisse laudebat, eos habere, quod ipsa non habet, recognoscat.

Igitur Hieronymus, ut jam dictum est, Roma egressus, ad Orientem tendens, profectus est ad Gregorium Nazianzenum, Constantinopolitanæ urbis Episcopum: ubi ita proficere studuit, ut sanctarum scripturarum studijs erudiretur: & supplex, docilisque discipulus, adiit præceptorem: eumque in Constantinopolitana urbe observabat. Hoc discipulatu Hieronymus peracto, in Syriam perrexit: & dum in possessione Evagrii presbyteri moraretur, Malchum monachum aliquando captivum reperit: percunctatusque eum, omnem ejus captivitatis didicit historiam, quam postea edidit, scriptamque Romanis fidelibus misit: hæc in istius historie inferens prologo: Scribere, inquit, disposui: si tamen Deus vitam dederit: & si vituperatores mei saltem fugientem me, & clausum persequi desierint.

Ad deserta deinde loca, ad quæ olim ob agendam inibi penitentiam properare cupiebat, ita latus accinctusque accessit, ut volasse eum magis quam measse crederes. Quomodo

do verò per quadriennium continuè Christi potius auxilio pœnituerit, idem Hieronymus quæ sponte pertulerit ipsius Dei gratiam affuisse, huiusmodi verbis indicavit: Quoties in eremo constitutus in illa vasta solitudine, quæ exulta solis ardoribus horridum monachis prætabat habitaculum: putavi me, inquit, Romanis interesse deliciis. Sedebam solus, quia amaritudine repletus eram: horrebant sacco membra deformia, & squalida cutis situm Æthiopicæ carnis obdlexerat: quotidie lachrymæ, quotidie gemitus: & si quando repugnantem somnus imminens oppressisset, nuda homo vix ossa hærentia collidebam.

De cibis verò & potu taceo: cum etiam languentes monachi aqua frigida utantur: & coctum aliquid accepisse, luxuria fit. Ille igitur ego qui ob gehennæ metum, tali me carcere ipse damnaveram, scorpionum tantum focus & ferarum, sæpe choris intereram puellarum: pallebant ora jejuniis, & mens desideris æstuat. In frigido corpore & ante hominem suum jam carne præmorta, sola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio destitutus, ad Jesu jacebam pedes: rigabam lachrymis: crine tergebam: & repugnantem carnem, hebdomadarum inedia subjugabam. Non depudescio infœlicitatis meæ, quin potius plango non esse quod fecerim. Memini me clamantem diem crebro junxisse cum nocte: nec prius à pectoris cessasse verberibus, quam Domino increpante redire tranquillitas, Ipsam quoque cellulam meam, quasi cogitationum mearum consociam pertimecebam: & mihimet iratus & rigidus, solus deserta penetrabam. Sicubi concaeva vallium, aspera montium, vel rupium prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, illud miserimæ carnis ergastulum: & (ut mihi ipse testis est Dominus) post multas lachrymas, post celo oculos inharerentes, nonnunquam videbar mihi interesse agminibus angelorum: & lætus, gaudensque cantabam: Post te in odorem unguentorum tuorum curremus.

Quadriennio itaque dedicatæ pœnitentiæ exacto, ad Bethleem oppidum idem Hieronymus remeavit: ubi quasi prudens animal ad præsepe Domini sese contulit, quod ab Jerosolymis sex milibus separatur, contra meridianam plagam: accedensque ad ejusdem urbis pontificem Cyrillum nomine, petit ut paræciæ, quæ Bethleem fuerat sita, locum sibi habitandi tribueret. Cui nimirum mox quod devotione poposcit, dignè concessit. Digni etenim habitaculi Bethleem, adjuvantibus viris vicinis Catholicis, construxit monasterium. In quo statuta ab Apostolis regula degens, cepit, quod olim multum cupierat, cum fratribus habitare, & cum Eusebio Cremonensi nobili viro, cujus postulatione ex Græco sermone quendam Epistolam transtulit in latinum.

In quo verè sciendum, hanc matutinam psalmodiæ, quæ nunc observatur, in occidentis maximè regionibus, canonicam functionem monasterio primitus institutam, ubi prædictus vir otiosus non fuisse credendus est: qui tantum nobis in translatione divinæ scripturæ præstitit, ut ad Hebræorum fontem penè non egeamus accedere: quoniam nos faciendæ suæ multa cognoscitur ubertate satiassè plurimis libris, copiosis Epistolis fecit esse beatos, quibus scribere, Domino præstante, dignatus est.

Inter cætera profecto studiorum suorum opuscula, à beato Petro sumens exordium, usque ad semetipsum de viris illustribus scripsit: imitatus Tranquillum, Græcumque Apollinium: ubi de se ita refert: Post catalogum plurimorum, me quoque in calce voluminis quasi abortivum & minimum omnium Christianorum posui: quo mihi necesse fuit usque ad quartam decimum annum Theodosii principis, quæ scripserim, breviter annotare. Innumeris præterea iste libris, Apostolorum, Prophetarumque constructionibus editis, immobilem Catholicæ turrim Ecclesiæ, contra perfidorum jacula consummavit. Omnes veteris testamenti libros, ex Hebræorum codicibus, in Latinum convertit. Danielem quoque Prophetam, Chaldaico stylo prolocutum: & Job justum Arabicum, in Romanam linguam utrumque auctorem perfectâ interpretatione mutavit.

Matthæum nihilominus ex Hebræo fecit esse Romanum: Epistolam quidem suam ad Paulinum ex senatore presbyterum mirificam destinavit: docens quemadmodum scripturas divinas adhibita cura perlegeret: ubi breviter virtutem uniuscujusque libri, veteris & novi testamenti mirabiliter indicavit: mirabiliter planus, honeste doctus, ac dulcis, parata

copiam sermonum ad quancumque partem vertit ingenium: ut undecumque interrogatus fuisset, paratum haberet & competens sine aliqua dilatione responsum. Modo humilibus suaviter blanditur, modo superbiorum colla confringit: modo derogatoribus suis vicem necessaria mordacitate restituens, modo virginitatem prædicans, modo matrimonia casta defendens, modo virtutum certamina gloriosa collaudans, modo lapsus in clericis monachis pravitate accusans.

Sed tamen ubicumque locus se attulit, gentilium exempla dulcissima varietate permiscuit. Sed non erat hoc suæ voluntatis, sed (ut ita dicam) gravissimæ necessitatis: ut probaret ea quæ à sanctis Prophetis ante sæcula prædicta sunt, tam Græcorum, quam Latinorum, & aliarum gentium literis contineri: verè totum explicans, totum exornans, & per diversa disputationis genera, disertus semper & æqualis incedens. Tanta namque utriusque lingue peritia fugebatur: ut quoscumque libros Æolicos in manibus acciperet, Latine sine offensione transcurreret: iterumque Latinos Attico sermone relegeret: ut crederes hic esse scriptum, quod os ejus inoffensa velocitate fundebat.

Verè dixerim Catholicam istius hominis prudentiam, sanamque doctrinam, quocumque conversatus fuisset loco, stabilis perstitit fidei firmitate. Nam certissime ignorantia invidiæque morbo languentes desipiunt: qui cum devotissimè à Catholicæ Ecclesiæ, id est beati Petri fide, vel hereticum fuisse arbitrantur: quod Eustochio mandaverit: Cave queso, ne quando & de te dicat Deus: Virgo Israël cecidit: non est qui suscitet eam. Ubi ad terrendos lubricos atque incautos, quia Deus justus sit iudex: subdens ista, dixerit doctor: audenter loquor, cum omnia possit Deus: suscitare virginem non potest post ruinam. Valet quidem liberare de pœna, sed non valet reformare corruptam. Hoc proculdubio ita dicendo: non omnipotentiam abstulit Deo: sed justum judicem manifestans asseruit. Nam, nisi fallor, qualia sanctus Hieronymus Eustochio mandavit, talia ad Domitillam neptem imperatoris Domitiani admonitionis legimus verba.

Sed & ipsa verba qua de causa sunt illi prolata, audire gratum puto. Hæc omnino virgo Nereus & Achilleum eunuchos cubicularios habuit: quos beatissimus Apostolus Petrus lucratus fuerat Christo. Isti dum viderent dominam suam gemmis ornari: & purpureis vestibus, atque auro textis indui, dixerunt ei: Quanto studio ornaris in corpore, ut filium consulis Aureliani hominem mortalem accipias maritum: si tanto studio in animo ornaveris, regem immortalem Dei filium adipisci poteris sponsum. Qui etiam teipsam æternam faceret, & nunquam tibi, neque ornamentis tuis, neque gaudiis finem permitteret, aut terminum eveniret. Respondit ei Domitilla, & ait: Quæ potest esse melior charitas, quam habere virum, suscipere filios, per quos posteritas dulcissima possit propagari, & tam generis dignitas, quam memoria nominis non deleri: Cui Nereus respondit: melior est virginitas, quæ quando de matris tuæ utero existit, tecum nata, tecum lætata, tecum semper fuit à carnis corruptione aliena, quæ est Deo amabilis, ejusque angelis chara: quam profecto cum qualibet perdidit virgo, hujus reatum per pœnitentiam evadere potest, ipsam verò integritatem adipisci nequaquam valet. Omnis namque sanctitas, dum per aliquam voluptatem aut necessitatem violata aut amissa fuerit, vel quæque perdita virtus, ad statum suum vel integritatem, seu ad suam gloriam per pœnitentiæ lachrymas recuperari & revocari potest. Sola virginitas, si semel perierit, ad pristina integritatis stabilitatem pertingere minimè valet.

Cumque Nereus & Achilleus hæc, laudando virginitatem, & alia proferendo, differerent plurima, quibus æternam mereretur actibus vitam, Domitilla prudentissima virgo dixit: Utinam ad me olim ista Dei sententia pervenisset, & nunquam ego nomen sponsæ suscepissem, nec hominis mortalis sponsonem. Nunc verò quia vobis Deus aperuit os ad lucrandum animam meam, quicquid me facere vultis, accelerare quantocius. Quid multa? A sancto Clemente Papa consecrata, Aureliano sponso contempto ob hoc in Pontiana exulata est insula. Inde Tarracinam adducta, nolensque idolis sacrificare, cum Eufrosina & Theodora sponis Sulpitii & Serviliani, à Luxurio fratre Aureliani igne crematæ, palmam suscipere martyrii, quas sanctus Cælarus diaconus, qui

qui etiam postea & ipse à prædicto Luxurio est martyrizatus, in sarcophago novo simul condens sepelivit.

Hæc ideo licet non fuerit hic tantum necesse loqui, addidimus tamen, quia penè quod Nereus prudentissimæ virgini Domitillæ dixerat, virginitatem perditam de reatu posse per pœnitentiam veniam consequi, nequaquam tamen valeret fieri virgo, sicut fuerat prius. Hoc sanctus Hieronymus Eustochio ad meliora studuit hortando mandare, cum omnia possit Deus, suscitare virginem non potest post ruinam. Quid enim est hic aliud non posse, quam non velle: quod nonnullis aliis dici poterat verbis. Per quemdam namque sapientem dicitur Deo: Tu autem dominator virtutum, cum tranquillitate judicas: & cum magna reverentia disponis. Subest enim tibi cum volueris, posse: ergo ubi non est velle Dei, deest posse. Deus quippe ut immutabilis est naturæ, ita immutabilis est voluntatis. Et utique cum sit verax & justus, non illum mendacium, neque injustitia decet: quia sicut non valet mentiri, qui est veritas, ita injustus esse non potest: hoc est, nolens injustè facere quicquam. Nam omnia, teste Propheta, quæcumque voluit Dominus, fecit in celo & in terra: omniæque ejus dicta justa.

Dum igitur niteretur ostendere quid volente Deo fieri possit: quid verò illo nolente fieri non valeret: & ut veridico eximioque doctore: cui quoad viveret, in omni scientia se comparare nemo audebat, non usurparet vaniloquus detrahere quispiam, cæpto ab ordine longius sumus digressi.

Verumtamen qualis, quantivise vir iste fuerit: solius sancti Augustini testimonio qui velis plenius cognoscere, valet. Nam cum in libro primo quem contra errorem Juliani Manichæi scripserat: qui nuptias sine abtentione dicebat damnari: quod verò ex eis nasceretur, ab omni esse liberum obligatione peccati: plurimos contra huiusmodi pestiferum dogma Catholicos introduxisset testes, ita intulit dicens: Nec sanctum Hieronymum qui presbyter fuit, contemnendum arbitris, qui Græco & Latino, insuper & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidentali ad Orientalem transiens Ecclesiam, in locis sanctis, atque in literis sacris usque ad decrepantem vixit ætatem: cujus nobis eloquium ab Oriente in Occidentem instar solis lampadis respenderit. Omnes denique vel penè omnes qui ante illum aliquid ex utraque orbis parte de doctrina Ecclesiastica scripserant, legit: nec aliam de hac re quam prædixi, tenuit promptique sententiam. Qui cum exponeret Jonam Prophetam, aperitissimè dixit: quod etiam parvuli, peccato offensionis Adæ tenerentur obnoxii. Hæc Augustinus in prædicto libro.

Idem itaque Hieronymus contra Gelsum, Porphyrium, & Julianum Augustum, rabidos adversus Christum canes: & contra insectatores Ecclesiæ, vel eorum qui putant Ecclesiam nullos Philosophos & eloquentes habuisse doctores, magno desudavit ingenio, ut sciant quales & quanti viri eam fundaverint, extruxerint, atque ornaverint: & desinant fidei nostram rusticæ simplicitatis arguere, suamque potius imperitiam recognoscere. Innumeris præterea libris Apostolorum Prophetarumque constructionibus. Et post pauca: Nunc, inquit, mysterium iniquitatis operatur: & garrit unusquisque quod sentit: ego solus sum qui cunctorum gloria morder. Pluribus quippe, ait, qui me dicunt hoc opus inflammatum invidiæ facibus scribere: breviter respondebo, nunquam me hereticis pepercisse, sed omni egisse studio ut hostes Ecclesiæ, mei quoque hostes fierent.

Impossibile est omnino & longum de isto viro, ejusque districta vita, & illius moribus retexere omnia. Unius enim miraculi hujus monasterii quoddam præcorum simile, quod per succedentium relationem memoriæ nondum oblivio abstulit: & à religiosis viris, qui celestis patriæ amore Bethleem fuere, huc est delatum, huc compendioso necesse sermone. Quadam namque die advesperascente, cum beatus Hieronymus unà cum fratribus, ut monachis mos est, ad sacram lectionem audiendam sedisset, & præcepta divina declaret, subito tribus claudicans, quarto suspensus pede, ingens leo cœnobii claustra ingressus est. Quo utique viso fratres perterriti, nonnulli in fugam sunt, ut est metus fragilitatis humane, conversi. Sanctus verò Hieronymus, veluti adventanti hospiti, intrepidus leonis adventu obviam. Qui videlicet dum sibi pariter propinquasset: & quia loqui leo, ut suæ nature est, minimè poterat, utcumque valuit, prædicto patri, lafi quem habebat pedis obtulit plantam:

Tom. V.

vocatis tunc fratribus, præcepit ut diligenter læsum abluerent pedem, inquirentes cur ita leo claudicans iret. Quod dum factum studiose fuissent intuiti, vulneratam à sentibus invennerunt plantam leonis. Ei igitur cum alimento diligenter adhibita cura, de lætonis ictu, illico convaluit.

Omni ergo belluinæ feritatis deposita rabie, cepit inter eos ultro citroque quasi domesticum & tranquillum animal pariter commorari. Hoc etenim beatus Hieronymus cognito, sic fratribus ait: Eia fratres, studiosè adinvicem rogo pendite: quid huic leoni operis congrui, nostræ utilitatis addamus, quatenus ab eo leviter perfici, & efficaciter fieri possit: quia certè credo quod non tantum pro sui pedis salute, huc illum miserit Deus, qui ei mereri sine nobis poterat: quantum ut nobis suæ visitationis demonstraret indicio, per hunc nostræ necessitati, mirabiliter se velle præbere juvenem.

Tunc prædicti fratres, tale concorditer humiliterque patri responsum dedere, dicentes: Tu pater bene nosti quod asinus qui à saltu visui nostro ligna deferre solitus est, custodis sollicitudine indiget: & ne à qualibet improba bestia devoretur, satis veremur. Idcirco ergo si tibi placet, & rectum videtur, huic leoni aselli nostri injungatur solertia, ut eum subsequens ducat ad pastum, reducatque remeans domum. Ita & factum est: nam injuncta leoni cura asini, more pastoris industrii, cundo ad pastum focus incessanter itineris, rure pascendo ubicumque defensor tutissimus erat. Verumtamen ut se cibaret, & asinus solitum perficeret opus, consuetis semper horis, cum eo domum redibat.

Interea dum hæc dilato tempore gererentur: educto quadam die ad loca pascuæ asino, gravi leo ultra modum somno oppressus obdormivit. Leone namque tunc graviter soporato, contigit ut per eandem viam negotiatores gradientes, olei emendi causa pergerent in Ægyptum. Qui ipsum sæpe videntes asinum pascentem: dum neminem vidissent adesse custodem, iniqua surrepente cupiditate, rapientes secum duxerunt. Expergiscens itaque leo quid sibi damni accidisset, nesciens: ut requireret tamen pascentem quem commissum habuit, ire cepit. Qui cum solito non appareret in loco pascenti, contractus de discrimine leo, mœstitia anxius, rugiendo aliqua parte dicit, huc illucque ibat quærens quem perdidit.

Sed cum jam omnis reperiendi asini spes fuisset ablata, ad monasterii januam veniens perstitit. Conscius enim culpæ, non ausus est ingredi, quod prius cum asello solebat. Quem beatus Hieronymus, unà cum fratribus, absque asino videns ad cellæ fores morari: & quia non solita hora fuerat reversus, instigante famis necessitate compulsum, putaverunt eum occidisse animal suum: nolentesque ei tribuere annonam consueverat, dicebant: Vade, & reliquum aselli quod tibi remansit, mande, tuamque ingluviem reple. Et licet hæc illi dicerent, erant tamen incerti utrum hoc mali, an non is perpetraasset.

Quapropter exeuntes fratres ad loci pascua, quo jam præfatum animal deducere leo solitus erat, longè lateque peragrantes, ut quoddam mortis indicium possent invenire. Qui nullum interemptionis ejus signum reperientes, redeuntes studuerunt hoc beato Hieronymo nunciare. Quo audito, ait fratribus: obsecro vos fratres, quamquam sustineatis asini damnum, hunc tamen ne exasperetis, neque abjiciatis leonem: sed cum ut dudum gubernantes, præbentesque alimenta nutritæ: incidentesque in nemore ligna, ut ea vice asini nobis huc trahens deferre valeat: moderate necentes ligate. Ita & factum est. Cumque sibi opus tunc nexum crebrius gereret: & jam redeundi tempus negotiatorum adesset, expleto die quodam opere, quamvis animal brutum, divinitus tamen ut puto admonitum, exiens ivit ad agrum, huc illucque discurrens gyrando, nosse plenius cupiens quid fuisset de socio suo factum.

Qui fatigatus jam nimium, quandoque ad publici itineris locum devenit sublimem: quo dum anxius, ut poterat, circumspiendo prospiceret: cernebat procul venientes contra se homines cum onustis camelis, quos præcedens asinus veniebat: sed quia valde procul erat, hunc cognoscere minime potuit: tamen pedetentim se illis obviam obtulit. Mos quippe illi dicitur esse regioni: ut quoties cum camelis longius proficiscuntur, toties antecedente asino, funem camellorum gestante collo, subsequantur cameli. Nam dum prædicti itinerantes, id est, negotiatores, appropinquassent leoni: ille cognito asino, lævum rugiens, cum ingenti strepitu

K k